

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Pauli Tomaszewskiej nt.: „Wpływ chińskiej inicjatywy Pasa i szlaku na bezpieczeństwo wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej”, 402 str.

W p r o w a d z e n i e

Tematyka pracy należy do szczególnie inspirujących obszarów rzeczywistości międzynarodowej. Uzasadnienie wyboru tematu rozprawy wskazuje na kluczową potrzebę zrozumienia wpływu chińskiej inicjatywy na bezpieczeństwo w regionie, uwzględniając szerokie, wielosektorowe rozumienie tej problematyki. Autorka wybrała ten temat z uwagi na złożoność zagadnień związanych z bezpieczeństwem ekonomicznym, politycznym, społecznym, militarnym, środowiskowym oraz technologicznym, a także dlatego, że region Europy Środkowo-Wschodniej, pełniący rolę pomostu między Azją a Europą Zachodnią, ma strategiczne znaczenie dla korytarzy transportowych w ramach BRI. Jak zauważa, chińska inicjatywa Pasa i Szlaku (Belt and Road Initiative – BRI) nie jest jedynie przedsięwzięciem infrastrukturalnym czy logistycznym; jej cele strategiczne, gospodarcze oraz polityczne niosą potencjalne skutki dla stabilności i suwerenności państw Europy Środkowo-Wschodniej. Takie podejście jest w pełni poprawne i bardzo inspirujące.

Natomiast istotne pytania rodzi sformułowanie zawarte w tytule pracy: „wybrane państwa”. Które to? Jakie były kryteria wyboru? Autorka przedstawia je zwięźle (str. 9), wskazując, że wybrane studia przypadków dotyczą tych państw z Europy Środkowo-Wschodniej, które uczestniczyły w forach Belt and Road i podpisały Memoranda of Understanding z Chinami. Przy tym, analizowane państwa przyjmują zróżnicowane podejście do chińskiej inicjatywy, od entuzjastycznej współpracy (Węgry, Serbia) po ostrożniejsze stanowisko (Polska, Słowacja), co umożliwia badanie efektywności różnych strategii w kontekście chińskich inwestycji. Moim zdaniem, Autorka trafnie zakłada, że uwzględnienie różnic w poziomie rozwoju gospodarczego oraz zaangażowaniu w struktury europejskie, takie jak UE, pozwalają na zrozumienie, jak BRI wpływa na gospodarki o różnym profilu i jak radzą sobie one z towarzyszącymi wyzwaniem.

Rozprawa mgr Tomaszewskiej jest osadzona w nurcie realizmu politycznego w stosunkach międzynarodowych. Wyraża się on w analizie wpływu Chińskiej Inicjatywy Pasa i Szlaku na różne aspekty bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej, co ukazuje Chiny jako państwo dążące do zwiększenia swojej pozycji w systemie międzynarodowym (Autorka szczegółowo objaśnia to w rozdz. II). Jest to solidna dysertacja, oparta na dobrej znajomości przedmiotu badań, a także na bogatym materiale źródłowym. Jej główny cel, sformułowany przez Autorkę nietypowo jako „Ogólny plan badań” (str. 13-14) nie budzi wątpliwości merytorycznych i zwraca uwagę na istotne i aktualne zagadnienia polityki międzynarodowej. I tak, praca analizuje realizm w stosunkach międzynarodowych z perspektywy anglosaskiej i chińskiej, przybliżając różnice kulturowe i polityczne obu podejść, co stanowi tło dla omówienia chińskiej polityki zagranicznej, w tym Inicjatywy Pasa i Szlaku. Autorka przedstawia ewolucję BRI od jej początków, wskazując na dostosowanie się inicjatywy do wyzwań współczesności. W dalszej części praca omawia kluczowe projekty BRI w Europie Środkowo-Wschodniej, oceniając ich potencjalny wpływ na bezpieczeństwo i stabilność regionu. Rozprawa ma podkreślić także strategię Chin w kontekście globalnej rywalizacji, ukazując, jak ich rosnący wpływ w regionie wpisuje się w konkurencję z innymi mocarstwami i zmieniający się układ sił. I to również jest podejście właściwe.

Natomiast wątpliwości budzi fragment przedstawiający „analityczne” intencje Autorki. Píše ona: „W pracy uwzględniono trzy kluczowe elementy analizy naukowej: deskryptywny, eksplanacyjny oraz preskryptywny” (str. 14). To stwierdzenie może być mylące. W rzeczywistości deskrypcja, eksplanacja i preskrypcja są funkcjami teorii naukowych, a nie metodami analizy samej w sobie. Dokładniej, w ramach badań naukowych analiza opiera się na różnych metodach, takich jak analiza jakościowa czy ilościowa, studium przypadku, analiza porównawcza, analiza treści itp. Teoria natomiast pełni funkcję deskryptywną (opisuje rzeczywistość), eksplanacyjną (wyjaśnia mechanizmy i przyczyny zjawisk i procesów, poszukując odpowiedzi na tzw. pytanie eksplanacyjne „dlaczego” lub w wersji teleologicznej – „po co?”), prognostyczną (na podstawie zidentyfikowanych praw i uogólnień stara się przewidzieć przyszłe wydarzenia i procesy) oraz preskryptywną (zwaną też instrumentalną; proponuje konkretne rozwiązania lub kierunki działań). Te funkcje pomagają w zrozumieniu oraz interpretacji danych i wniosków, ale nie są bezpośrednimi metodami analitycznymi.

Nieporozumieniem jest fragment poświęcony „analizie zawartości treści” (str. 14). Ponieważ jest to kwestia ważna dla ambicji i deklaracji poznawczych Autorki, trzeba ją szerzej objaśnić. Poprawna i bardziej powszechna nazwa to „analiza treści” – bez dodawania

pojęcia „zawartość”, które jest redundantne, ponieważ treść domyślnie oznacza zawartość analizowanych materiałów. Analiza treści to metoda badawcza, która polega na systematycznym i obiektywnym (na ile to możliwe) opracowaniu informacji zawartych w różnorodnych źródłach, takich jak dokumenty, teksty medialne, wywiady czy zapisy audio-wideo; obecnie także media społecznościowe (zwłaszcza Twitter/X). W analizie treści bada się różne aspekty tekstów i komunikatów, a proces analizy zależy od przyjętego celu badawczego. Kompletna i dojrzała analiza treści powinna składać się z następujących kroków: Po pierwsze, powinno to być zdefiniowanie kategorii analitycznych – najpierw trzeba określić obszary (tematy), które będą analizowane (np. polityka, gospodarka, siła wojskowa, strategia itd.), ton emocjonalny (pozytywny, negatywny, neutralny), rodzaje argumentów (logiczne, emocjonalne) itp. Następnie należy przystąpić do kodowania treści, które polega na przyporządkowywaniu fragmentów tekstu do wcześniej zdefiniowanych kategorii. Proces ten jest kluczowy nie tylko w analizie ilościowej, ale także jakościowej – którą Autorka deklaruje, choć naturalnie może różnić się stopniem precyzji i sposobem wykonania. Na koniec należy przystąpić do właściwej analizy i interpretacji, koncentrującej się na interpretacji znaczeń, odkrywaniu motywów i tworzeniu wniosków na temat ukrytych lub symbolicznych treści. Trudno znaleźć te elementy w pracy w wyraźnej, rozwiniętej formie. Zatem mówiąc najkrócej, analiza treści – na poziomie rozprawy doktorskiej – to znacznie więcej niż po prostu wyławianie potrzebnych informacji z tego co się czyta! To ostatnie potocznie nazywane jest „wyszukiwaniem materiałów” i może poprzedzać analizę treści, ale nie stanowić jej istoty.

U w a g i o g ó l n e

Decyzja o wyborze tematu pracy jest uzasadniona kilkoma ważnymi powodami, które warto wyróżnić. Po pierwsze, chodzi o wielowymiarowy wpływ inicjatywy BRI – chińska inicjatywa obejmuje komponenty ekonomiczne, polityczne i technologiczne, a ich analiza jest niezbędna do zrozumienia potencjalnych zagrożeń i korzyści dla bezpieczeństwa regionalnego. Włączenie technologicznego aspektu bezpieczeństwa, który dodaje do „pentagonalnego” (wielosektorowego) modelu Barry’ego Buzana dodatkowy wymiar, pozwala na bardziej kompleksową ocenę zagrożeń i zależności między nimi. Po wtóre, jest to dynamiczna natura bezpieczeństwa w XXI wieku – wszyscy dobrze wiemy, że współczesne bezpieczeństwo nie ogranicza się do kwestii militarnych, ale obejmuje również zagadnienia

gospodarcze, społeczne oraz technologiczne, które szybko ewoluują. Jak trafnie zauważa Autorka, ujęcie chińskiej inicjatywy z tej perspektywy dostarcza nie tylko okazji do analizy aktualnych wyzwań, lecz również ułatwia przewidywanie przyszłych kierunków i potencjalnych zagrożeń dla stabilności państw regionu. Po trzecie, idzie o znaczenie inicjatywy dla polityki międzynarodowej – Belt and Road Initiative zyskała swoje miejsce w polityce międzynarodowej i w stosunkach Chin z państwami Europy. Kwestia ta umożliwia analizę nowych zależności międzyregionalnych oraz wpływu globalnej polityki Chin na bezpieczeństwo i stabilność lokalnych struktur władzy i ich suwerenność. Podsumowując, wybór tematu jest trafny i dobrze uzasadniony nie tylko z perspektywy potrzeb badawczych politologii i stosunków międzynarodowych, lecz również odpowiada na pilną potrzebę lepszego zrozumienia wpływu globalnych strategii Chin na bezpieczeństwo regionalne. Ponadto, tematyka związana z inicjatywą Pasa i Szlaku jest aktualna i ma znaczący wpływ geopolityczny oraz ekonomiczny, co jest ważne zarówno dla regionu Europy Środkowo-Wschodniej, jak i szerzej w stosunkach międzynarodowych.

Lektura pracy potwierdza dysponowanie przez Autorkę wystarczającą wiedzą teoretyczną z zakresu politologii i nauki o stosunkach międzynarodowych, choć są to krótkie fragmenty i choć spojrzenie na tematykę pracy z perspektywy konstruktywizmu przyniosłoby bardziej pogłębione rezultaty. Niemniej, możemy przekonać się, że Autorka potrafi prowadzić badania wielodyscyplinarne (nie interdyscyplinarne – to coś innego). Przede wszystkim, omawia różnorodne aspekty tematyki pracy, takie jak wymiar ekonomiczny, militarny i społeczny, co wskazuje na znajomość teorii dotyczących struktury międzynarodowej i bezpieczeństwa. Ma też kompetencje w zakresie kontekstualizacji zjawisk międzynarodowych – analiza dotycząca pozycji Chin w systemie międzynarodowym oraz inicjatywy Pasa i Szlaku pokazuje umiejętność interpretacji i rozumienia współczesnych zjawisk i procesów. Autorka umie także posługiwać się pojęciami teoretycznymi, takimi jak „realizm polityczny” czy „soft power”, które są podstawowymi elementami dyskursu politologicznego i międzynarodowego. Ponadto, przegląd literatury naukowej w rozprawie wypada satysfakcjonująco. Można ocenić, że Autorka jest dobrze zorientowana zarówno w krajowych, jak i zagranicznych źródłach. Rozprawa odwołuje się do znanych analiz i prac badawczych, takich jak raporty McKinsey & Company, RAND Corporation oraz innych globalnych instytucji analitycznych. Autorka wykorzystuje także źródła krajowe, w tym publikacje Ośrodka Studiów Wschodnich (OSW) i Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (PISM). Wśród przytaczanej literatury znajdują się znaczące teoretyczne dzieła, jak te autorstwa J. Nye’a o soft power czy analizy dotyczące realistycznych podejść

politycznych, co wskazuje na znajomość kluczowych koncepcji akademickich. Przegląd obejmuje również publikacje dotyczące Chin i ich wpływu, co jest kluczowe dla tematyki rozprawy, zapewniając zrozumienie zarówno perspektywy chińskiej, jak i międzynarodowej.

Lektura rozprawy potwierdza też umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wskazuje na to kilka elementów, przede wszystkim fragmenty poświęcone omówieniu teoretycznych i praktycznych aspektów różnych tematów, w tym oczywiście bezpieczeństwa oraz polityki zagranicznej. Świadczy to o zdolności do łączenia teorii z praktyką. Dalej – struktura pracy. Jest ona podzielona na wstęp, siedem logicznie następujących po sobie rozdziałów i zakończenie, co sugeruje uporządkowane i przemyślane podejście do tematu. Należy też zwrócić uwagę na wspomniane już elementy wielodyscyplinarności w rozprawie: Autorka łączy różne perspektywy naukowe, co jest kluczowe w prowadzeniu samodzielnej pracy naukowej. Ponadto w niektórych fragmentach rozprawy zauważalna jest refleksja nad różnymi koncepcjami i pomysłami definicyjnymi, co wskazuje na umiejętność krytycznego myślenia. Trudno natomiast określić, czy Autorka w pełni zdaje sobie sprawę z ograniczeń badawczych wynikających z dynamizmu i wielowymiarowości analizowanych zjawisk. Natomiast wskazanie wyzwań, takich jak wpływ pandemii COVID-19 na inicjatywę Pasa i Szlaku, sugeruje świadomość Autorki zmieniających się okoliczności badawczych i związanych z nimi „ryzyk”.

Rozważania Autorki, cały wywód zaprezentowany w dysertacji, prowadzą do wniosku ważnego dla ostatecznej oceny – wiele aspektów pracy pokazuje oryginalny wkład mgr Pauli Tomaszewskiej w badania wpływu chińskiej inicjatywy Pasa i Szlaku na bezpieczeństwo określonych państw Europy Środkowo-Wschodniej. Mam tu na myśli fakt, że zwłaszcza przeprowadzone case studies – choć poświęcony im rozdział stanowi tylko ok. 22 proc. całości pracy (bez bibliografii) – i krytyczna analiza treści wskazują na zrozumienie i oferowanie nowatorskich wniosków dotyczących rozważanych przypadków w kontekście Chin i Europy Środkowo-Wschodniej. Nowatorskie podejście sugerowane jest także przez specyficzny kontekst: analizę inicjatywy Pasa i Szlaku w odniesieniu do współczesnych wyzwań międzynarodowych i środowiskowych.

Praca niewątpliwie ma duże szanse, aby wpłynąć na rozwój politologii (także nauki o stosunkach międzynarodowych). Poza wspomnianym nowatorstwem tematyki, jest to – także już akcentowana – wielodyscyplinarność i skuteczne łączenie dorobku różnych dziedzin (polityka, gospodarka, bezpieczeństwo), co może inspirować nowe kierunki badań, które uwzględniają kompleksowy charakter współczesnych zjawisk międzynarodowych. Jednocześnie analiza wpływu chińskich inwestycji może mieć praktyczne zastosowania, na

przykład poprzez dostarczanie wiedzy dla decydentów politycznych lub instytucji europejskich zajmujących się bezpieczeństwem i rozwojem gospodarczym. W sumie, wiedza i inspiracje, które płyną z lektury rozprawy – nawet jeśli są to uwagi krytyczne – powoduje, że ma ona poważne szanse, oczywiście pod warunkiem publikacji, do czego zachęcam, aby stać się pozycją szeroko cytowaną lub punktem odniesienia dla innych badaczy w jej obszarach.

Podchodząc do tych zagadnień z innej strony, trzeba zwrócić uwagę, że praca ma sporo elementów potwierdzających, że wypełnia ona określoną lukę badawczą. I tak, analiza inicjatywy Pasa i Szlaku, zwłaszcza w kontekście Europy Środkowo-Wschodniej, wiele wnosi do nauki skupiając się na mniej eksplorowanych aspektach, takich jak specyficzne wpływy gospodarcze i polityczne na kraje tego regionu. Odniesienie do dynamicznie zmieniającej się sytuacji międzynarodowej, w tym wpływu wydarzeń takich jak pandemia COVID-19, oferuje nowe dane i perspektywy badawcze, które nie były wcześniej dogłębnie eksplorowane. Na koniec, dla polskich badaczy, skupienie się Autorki na Europie Środkowo-Wschodniej może być w pewnym stopniu unikatowe w tym sensie, że większość istniejącej literatury koncentruje się na innych częściach świata, zwłaszcza w odniesieniu do polityki Chin.

Struktura pracy jest poprawna z punktu widzenia jej tematyki. Przede wszystkim, zachowuje ona spójność, gdyż tematyka zawarta w tytule jest odpowiednio rozwinięta w poszczególnych rozdziałach oraz logikę – rozdziały i podrozdziały są uporządkowane w logiczny sposób, co pozwala na płynne przechodzenie od jednego tematu do drugiego; jest to więc zatem struktura kompletna. Ponadto wszystkie kluczowe aspekty tematu rozprawy – zapewniające pełne zrozumienie problematyki – zostały dostatecznie omówione, a każdy element struktury ma jasny cel i przyczynia się do realizacji głównego przesłania pracy. Za ciekawe, pouczające i wnoszące wiele pozytywnych elementów do rozprawy uważam rozdziały II i III, przedstawiające w gruncie rzeczy „kulisy” warsztatu Autorki. Rozdział VII. „Studium przypadków”, którego znaczenie już podkreślałem, oceniam jako kompleksowy i dobrze opracowany pod względem merytorycznym. Przedstawia on szczegółową analizę wpływu inicjatywy Pasa i Szlaku na wybrane państwa Europy Środkowo-Wschodniej, z odniesieniami do literatury i badań międzynarodowych oraz krajowych. Pod względem poprawności jest spójny, jasno przedstawia powiązania między BRI a różnymi aspektami politycznymi i gospodarczymi, jednocześnie wyjaśniając kontekst historyczny i aktualne wyzwania. Przy tym, jeśli chodzi o aktualność, rozdział uwzględnia dane do roku 2024 i opisuje rozwój współpracy gospodarczej między Chinami a Polską, Węgrami oraz innymi krajami

regionu, co wskazuje, że Autorka korzystała ze stosunkowo nowych źródeł (lecz nie zawsze najnowszych). Jakość analiz wzmacniają odwołania do raportów i badań z instytucji międzynarodowych, takich jak SIPRI lub Peterson Institute for International Economics. Jednakże ze względu na szeroki zakres materiału warto byłoby dodać bardziej uporządkowane podsumowanie kluczowych wniosków z każdego przypadku, co mogłoby dodatkowo poprawić przejrzystość tekstu. Ogólnie rozdział oferuje solidny przegląd sytuacji międzynarodowej w kontekście BRI.

Podsumowując, trzeba podkreślić, że zaletą pracy jest czytelność jej konstrukcji i kompetencje Autorki. Czytelnik nie powinien mieć wątpliwości, że cel rozprawy został osiągnięty – co Autorka wyraźnie pokazała w zakończeniu, zbierając argumenty potwierdzające weryfikację postawionej we wstępie pracy hipotezy i konkludując, że na podstawie przedstawionych rozważań „można stwierdzić, że wpływ inicjatywy Pasa i Szlaku na różne aspekty bezpieczeństwa państw Europy Środkowo-Wschodniej jest raczej negatywny. Choć inicjatywa ta stwarza pewne możliwości rozwoju infrastrukturalnego, gospodarczego i współpracy międzynarodowej, to jednak wiąże się z licznymi zagrożeniami, które mogą przeważać nad potencjalnymi korzyściami” (str.334). Dla wielu obserwatorów może to być konkluzja zaskakująca, tym większa pochwała dla Autorki za podsuniecie nam tej problematyki i takiej interpretacji.

Najwięcej zastrzeżeń mam do warsztatu Autorki. Poza uwagami umieszczonymi w innych miejscach, zwłaszcza dotyczących metodologii i znajomości poprawnych pojęć, tu chcę położyć nacisk na brak właściwej edycji rozprawy (być może z powodu pośpiechu). Mnożą się w niej zbędne objaśnienia kwestii, co do których można przyjąć założenie, że czytelnicy doskonale je znają (np. teoria Czarnego Łabędzia, albo zdania w rodzaju „bilans handlowy Polski z Chinami wykazuje znaczną nadwyżkę na korzyść Chin [...] Oznacza to, że wartość importu z Chin do Polski znacznie przewyższa wartość eksportu z Polski do Chin” (str. 257-258), albo też nagłe tłumaczenie na język angielski nazwy „Chińska Republika Ludowa”); błędy językowe, które w języku potocznym mocno już spowszedniały, ale po pierwsze, jak mówią prawnicy, nagminność występku go nie usprawiedliwia, po drugie i najważniejsze – na poziomie rozprawy doktorskiej, w jednym z najważniejszych polskich uniwersytetów, po prostu nie wypada popełniać błędów w ojczystym języku. Zapis bibliograficzny jest w zasadzie prawidłowy, choć niekiedy brakuje daty publikacji. Zdarzają się dane nieaktualne albo przytoczone bez podania źródła – jeszcze raz zdanie ze str. 257-258: „bilans handlowy Polski z Chinami wykazuje znaczną nadwyżkę na korzyść Chin, sięgającą ponad 31 miliardów dolarów”. Tymczasem najnowsze dane mówią, że bilans handlowy z

pozycji Polski wykazał w 2023 roku ponad 45 miliardów dolarów deficytu. Olbrzymim mankamentem jest powoływanie się w treści na określonych autorów, bez umieszczenia stosownego przypisu na stronie i bez dołączenia danej pozycji do bibliografii. Nie jest właściwe nagminne stosowanie w pracy awansowej rozbudowanych wytluszczeń. To nie podręcznik ani materiał szkoleniowy, jej czytelnicy sami potrafią wybrać i ocenić co jest w pracy jest szczególnie ważne.

K i l k a u w a g s z c z e g ó ł o w y c h

W zakresie porządkowania pojęć i narzędzi, którymi nasza dyscyplina się posługuje, trzeba zwrócić uwagę na str. 9 – „podmioty międzynarodowe” w odniesieniu do państw, to pojęcie z zakresu prawa międzynarodowego. W nauce o stosunkach międzynarodowych poprawna kategoria to „uczestnicy stosunków międzynarodowych”.

W bogatej podstawie źródłowej/bibliograficznej znalazło się kilka kluczowych pozycji pochodzących bezpośrednio z Chin: (1) Dokumenty i oficjalne komunikaty: w analizie autorka korzysta z publikacji agencji informacyjnej Xinhua, która jest głównym źródłem oficjalnych komunikatów rządu chińskiego oraz materiałów promujących politykę Chin na arenie międzynarodowej. Publikacje te obejmują materiały związane z Belt and Road Initiative oraz oficjalne oświadczenia władz chińskich. (2) Książki: Praca cytuje klasyczne chińskie teksty, takie jak „A Relational Theory of World Politics” autorstwa Qina Yaqinga, który rozwija chińską teorię relacji międzynarodowych, oraz „Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power” Yana Xuetonga, przedstawiający historyczne podejście Chin do władzy i relacji międzynarodowych. (3) Artykuły naukowe: w bibliografii znajdują się artykuły takie jak „Guojia Liyi de panduan” autorstwa wspomnianego X. Yana w „Zhanlve yu guanli” oraz badania Q. Yaqinga dotyczące teorii stosunków międzynarodowych opublikowane w „Social Sciences in China”. Publikacje te analizują chińskie podejście do władzy i interesu narodowego, wskazując na odmienne filozoficzne podstawy chińskiej myśli politycznej. Wszystkie te pozycje wzbogacają rozważania Autorki na temat geopolityki Chin i jej wpływu na Europę Środkowo-Wschodnią, a także na globalne stosunki międzynarodowe.

W sprawach dotyczących źródeł i bibliografii mam zastrzeżenie dotyczące słabego wykorzystania prac prof. Bogdana Góralczyka, zwłaszcza brak jednej z najbardziej profesjonalnych pozycji na naszym „ryнку sinologicznym”, tj. książki „Nowy Długi Marsz. Chiny ery Xi Jinpinga” (wydanie drugie, zaktualizowane ukazało się w 2022 roku), a także

nie dotarcie do najnowszego dzieła „Nowa gra w Chińczyka” opublikowanego w kwietniu 2024 roku (Bogdan Góralczyk jest tu współautorem).

Brakuje i odsyłacza, i pozycji bibliograficznej, której autorami byliby wspólnie David Baldwin i Barry Buzan, jak to sugeruje sformułowanie ze str. 22. Jeśli Autorka ma na myśli ich osobne prace, to Barry Buzan sformułował swoje poglądy na „sektory” bezpieczeństwa ponad 40 lat wcześniej niż jedyna (sic) wymieniona w bibliografii jego praca. Była to mianowicie pozycja "People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations", której pierwsze wydanie ukazało się w 1983 roku. Książka jest jedną z fundamentalnych pozycji w dorobku Copenhagen School of Security Studies (później Copenhagen Peace Research Institute). W kolejnych wydaniach (ze zmienionym podtytułem) Buzan rozszerzył pojęcie bezpieczeństwa na aspekty ekonomiczne, społeczne i środowiskowe, poza tradycyjnie rozumianymi kwestiami politycznymi i militarnymi.

Na poziomie pracy doktorskiej, wykorzystując materiały w obcym języku, należy posługiwać się oryginalnym tekstem, nie jego tłumaczeniem na język polski. Np. książka „Struktura teorii stosunków międzynarodowych” została wprawdzie wydana przez renomowane wydawnictwo (Scholar), ale nie daje to automatycznie gwarancji, że wszystkie subtelności myśli jej autora K. N. Waltza zostały bezbłędnie oddane.

Praca napisana jest w formie bezosobowej (opisano, podkreślono itd.), co w powszechnym przekonaniu ma podkreślać obiektywny i neutralny ton wypowiedzi. Ale to jest prawdą co najwyżej w odniesieniu do formalnego języka używanego w oficjalnych dokumentach rządowych czy raportach wszelakich komisji, ale nie w przypadku podpisanych prac naukowych posługujących się zasadniczo metodami jakościowymi, które z natury zawierają w sobie element subiektywny, wszelkiego rodzaju interpretacje zjawisk i procesów, których może być wiele, że o samych wyborach, które z nich należy objąć analizą już nie wspomnę.

Są też fragmenty, w których Autorka używa trzeciej osoby, tak jakby pisała o pracy kogoś innego.

Błędy gramatyczne, np. (s. 9) „Kierując się kluczem geopolitycznym – analizie zostaną poddane...”, (s. 14) „Dookreślając w ramach założonego celu wykorzystane zostały...” itd. – kto tu jest podmiotem? Cóż to za karkołomne zdanie (s. 257): „wzrost handlowy odbijał się echem, gdzie po kryzysie finansowym w 2008 roku, Chiny zaczęły być postrzegane jako potencjalne źródło inwestycji”?

K o n k l u z j a

Biorąc pod uwagę prawidłowość i spójność przeprowadzonej przez Autorkę analizy, zgromadzony olbrzymi materiał empiryczny, ważny temat i wysoką wartość poznawczą rozprawy oraz znajomość literatury przedmiotu – stwierdzam, że **praca spełnia wymogi merytoryczne, a także formalne i wnoszę o dopuszczenie Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

W. Kostecki